

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Curs 2020/2021

TREBALL FINAL DE GRAU MESTRA D'EDUCACIÓ INFANTIL
MODALITAT C

6 crèdits

ESTEREOTIPS DE GÈNERE A LA PRIMERA INFÀNCIA
TALLER PER INTRODUIR ELS ESTEREOTIPS DE GÈNERE A L'AULA
3-6 ANYS

Autora:

Laura Ortigosa Guillén

Tutor:

Josep Anton Rodríguez Collado

ÍNDEX:

Resum.....	v
Plantejament del treball.....	vii
1. Marc conceptual i contextual.....	1
2. Objectius del treball.....	9
3. Metodologia de la investigació.....	11
4. Disseny del taller.....	15
5. Resultats obtinguts.....	19
6. Conclusions generals.....	25
Referències bibliogràfiques.....	29
Annexos.....	31

RESUM

Des de la mateixa infància, l'entorn immediat i la societat influencia als més petits/es en molts sentits. La manera en la qual s'educa, l'entorn més proper i els possibles missatges o aspectes del dia a dia amb els quals es viu deixen de manera inconscient una sèrie d'estereotips sobre els rols de gènere: allò que correspon a les dones i allò que correspon als homes: els contes, els colors, els dibuixos, etc. Per aquest motiu és important noves investigacions amb la finalitat de treballar en igualtat i poder plantejar l'educació des d'una edat primerenca sense etiquetes. El següent treball consta d'una investigació sobre com els estereotips de gènere estan presents i quins són aquells que més es donen al cicle d'infantil, més concretament en la segona etapa. A través dels antecedents teòrics es farà possible la creació d'un taller que serà implementat a una escola municipal de Granollers amb l'objectiu d'introduir possibles conceptes nous a l'aula, comparant la informació ja contrastada amb la realitat pròxima del treball i observar de forma qualitativa en quins àmbits hi ha més separació entre els infants creant així nous camins per a una educació futura positiva. Amb les notes de camp i les rúbriques basades en estudis anteriors formals s'avaluaran les conductes i les respostes dels infants en la intervenció del taller per tal de respondre a les qüestions inicials de la investigació i resolent doncs que on es troben més estereotips és a l'àmbit de mitjans audiovisuals, lligant els seus referents amb patrons i remarcant que l'edat és un detall important que incrementa aquests estereotips. Es donarà peu a nous interrogants basats en els resultats obtinguts i es conclourà el projecte fent referència a una base educativa, tenint en compte l'edat en la qual es troben els infants i la seva cultura.

Paraules claus: societat, estereotips de gènere, infantil, implementació, observació.

Desde la propia infancia, el entorno inmediato y la sociedad influencia a los más pequeños en muchos sentidos. La manera en la cual se educa y los posibles mensajes o aspectos del día a día dejan de manera inconsciente una serie de estereotipos sobre los roles de género: aquello que corresponde a las mujeres y aquello que corresponde a los hombres: los cuentos, los colores, los dibujos, etc. Por este motivo es importante crear nuevas investigaciones con el fin de trabajar en igualdad y poder plantear la educación desde una edad temprana sin etiquetas. El siguiente trabajo consta de una investigación sobre cómo los estereotipos de género están presentes y cuáles son aquellos que más se dan al ciclo de infantil, más concretamente en la segunda etapa. A través de los antecedentes teóricos se hará posible la creación de un taller que será implementado en una escuela Granollers con el objetivo de introducir posibles conceptos nuevos en el aula, comparando la

información ya contrastada con la realidad próxima del trabajo y observar de forma cualitativa en qué ámbitos hay más separación entre los niños creando así nuevos caminos para una educación futura positiva. Con las notas de campo y las rúbricas basadas en estudios anteriores formales se evaluarán las conductas y las respuestas de los niños en la intervención del taller para responder a las cuestiones iniciales de la investigación y resolvente pues que donde se encuentran más estereotipos es al ámbito de medios audiovisuales, ligando sus referentes con patrones y remarcando que la edad es un detalle importante que incrementa estos estereotipos. Se dará pie a nuevos interrogantes basados en los resultados obtenidos y se concluirá el proyecto haciendo referencia en una base educativa, teniendo en cuenta la edad en la cual se encuentran los niños y su cultura.

Palabras claves: sociedad, estereotipos de género, infantil, implementación, observación.

From childhood itself, the immediate environment and society influence the little children in many ways. The way in which they are educated, the nearest environment, and the possible messages or aspects of their every day's life, leaves unconsciously a serie of stereotypes about gender roles: what corresponds to women and what corresponds to men: stories, colors, drawings, etc. This is why new research is important in order to work on equality and to be able to raise education from a temperamental age without labels. The following work consists of an investigation about how gender stereotypes are present and which are those that are most common on the early years cycle, more specifically in the second stage. Through theoretical background it will be possible to create a workshop that will be implemented into a municipal school in Granollers with the aim of introducing new possible concepts into the classroom, comparing the information already contrasted with the nearest reality of work and qualitatively observing in which areas there is more separation between children, thus creating new paths for a positive future education. With field notes and rubrics based on earlier formal studies, the behaviors and responses of children in the workshop intervention are going to be evaluated in order to respond to the initial questions of research and resolving since where most stereotypes are found is in the audiovisual media, linking their referents with patterns and highlighting that age is an important detail that helps to increase these stereotypes. New questions will be raised on the basis of the results obtained and the project will be concluded with reference to an educational basis, taking in consideration the age of children and their culture.

Keywords: society, gender stereotypes, children, implementation, observation.

PLANTEJAMENT DEL TREBALL

Em proposo d'exposar el plantejament del meu futur projecte. He escollit el tema dels estereotips de gènere perquè considero que avui dia els infants de les noves generacions han d'aprendre a conviure envers les diferències respectant-les i sent tolerants envers els altres. És per aquest motiu que trobo necessari que hi hagi una educació des de les primeres edats de l'infant no sexista i basada en la igualtat.

El treball constarà d'una investigació sobre els estereotips de gènere que es donen al cicle d'infantil, més concretament amb infants de 4-5 anys. A partir d'aquest estudi anterior veient en quins àmbits hi ha més segmentació pels propis infants de manera indirecta, es crearà un taller amb diferents activitats que es puguin portar a terme i tinguin una possible reflexió posterior. El que busca aquest taller és introduir aquests estereotips de gènere des d'edats primerenques aplicant la teoria. Un cop això, s'analitzaran els resultats de l'observació del taller realitzat per posteriorment fer la comparativa amb el que he formulat a través de la teoria.

L'elecció del tema no va ser difícil, ja que des dels primers dies del pràcticum vaig observar a l'aula actituds on els mateixos infants feien segmentacions respecte al seu gènere i els gustos predeterminats. Per tant, considero que és interessant donar importància a tractar un tema com aquest a infantil per poder reflexionar i corregir actituds com les que he esmentat anteriorment fent que els infants trenquin i deixin enrere aquests possibles prejudicis inconscients.

Tenint en compte que els estereotips de gènere és un tema motivador per investigar pel fet que actualment encara hem de treballar molt per afavorir a la coeducació que tots desitgem, ja que encara es veuen reflectides segmentacions entre els infants en diversos àmbits, donaré molt valor a tota aquella teoria verificada que em donarà la informació que necessito per obtenir resultats i contrastar-la amb les conclusions del taller.

Un cop comentat el plantejament i la motivació que va portar a voler fer una investigació qualitativa sobre els estereotips i contribuir d'alguna manera a reduir-los, es planteja la investigació a través d'una pregunta de recerca. Aquesta qüestió de caràcter general i desglossant així la possible hipòtesi és la següent:

- Com estan presents els estereotips de gènere a infantil?

Concretant aquesta pregunta general sorgeix una d'específica que podrà ser resolta un cop es pugui treballar i respondre a la primera. Aquesta pregunta la veiem a continuació:

- Quins estereotips són els més evidents a l'aula?

D'aquesta manera, la investigació es qüestiona amb les dues preguntes de caràcter formal que s'han presentat anteriorment. I a partir d'aquestes, seran formulats els objectius de la investigació que caldrà assolir i concloure a través dels resultats que es puguin contrastar.

1. MARC CONCEPTUAL I ANTECEDENTS DOCUMENTALS

Què és el gènere?

Per tractar els estereotips de gènere que apareixen a la nostra societat i en aquest cas, en les aules dels més petits, primer cal esmentar que és el concepte de gènere i El gènere a la nostra societat és un terme que s'utilitza diàriament, però que la majoria de persones mai han comprès amb certesa on porta aquesta paraula. Què vol dir en una persona el gènere? Es refereix al sexe quan es parla de gènere?

El gènere compta amb moltes definicions totalment diferents entre elles que han anat evolucionant a mesura que la societat avançava. Pel que fa a les grans descripcions del concepte gènere i començant per aquella que ens planteja l'Institut d'Estudis Catalans trobem el gènere com “el grup natural d'éssers que s'assemblen per certs caràcters essencials.”¹ Per tant, al no relacionar a nivell biològic aquestes característiques, ja ens aporta una informació necessària per respondre a una de les preguntes plantejades al primer paràgraf: el gènere no es basa en el sexe de la persona, sinó que engloba altres factors més abstractes i relatius a la biologia.

Tot i això, si agafem totes les definicions del llarg de la història sobre el concepte podríem observar que el sexe és un element clau a l'hora de definir gènere. Serveix com a introducció i guia per entendre i analitzar tot el que comporta quan es parla de gènere en el món que vivim. És a dir, aquelles diferències entre els dos sexes, masculí i femení. Aquesta perspectiva es processarà a través de la següent autora.

Comentant una de les perspectives sobre el gènere², “el gènere remet a aquelles diferències socioculturals construïdes sobre la base biològica.” Així doncs, es parlen de rols, actituds i identitats que recauen a cada sexe segmentant així la societat.

Per tant, comentant el concepte de gènere des d'una perspectiva més social ens referim a “conceptes socials dels comportaments, activitats, atributs i característiques apropiades pels homes i per les dones.”³

En conclusió, el gènere és un concepte complex que engloba el comportament de les persones establint etiquetes als homes i a les dones pel simple fet de ser-ho segmentant la societat moltes vegades pels mateixos individus que conviuen en un mateix lloc, ja que de manera passiva i interioritzant allò que ens ensenyen seguim el mateix ritme sense fer un canvi de perspectiva.

---

¹ DIEC, (2021).

² Segons Espinar(2007:25, citat per Peña 2019:12).

³ OMS, 2016 (citat per Rey 2016:10).

Què és un estereotip de gènere?

Abans d'entrar a parlar dels estereotips de gènere i com aquests es construeixen de manera indirecta a ulls de l'infant implicant-los així en la mateixa societat que assigna els rols i les actituds que pertanyen a cada individu, es comentarà la definició del concepte estereotip. Un estereotip és un "conjunt d'idees que un grup o una societat obté a partir de les normes o dels patrons culturals prèviament establerts."⁴ Per tant, un estereotip és una idea preconcebuda que engloba a un conjunt de persones generalitzant un possible comportament per a tot els individus que formin part del mateix grup.

Aquestes idees preconcebudes que relacionen les funcions pel fet de ser home o dona són que denominen els estereotips de gènere. Els estereotips s'adquireixen a través de les generacions i els diferents individus, és a dir, de veure i estar a prop de les conductes i comportaments de la societat en general.

Quant a les diferents definicions plantejades sobre els estereotips directament relacionats amb el gènere es troba que tots aquests estereotips de gènere "són construccions culturals que determinen una visió de les característiques i actituds de cada sexe. Creen models rígids en els quals han d'encaixar per a ser socialment acceptat, fixen un model de ser noi i un model de ser noia i, a partir d'una visió tòpica construïda, estableixen un sistema desigual de relacions entre els dos sexes i cadascun d'ells cap al món."⁵

La conclusió extreta és que com els individus som socials i interactuem amb els altres, aprenem a partir d'allò que veiem i desenvolupem conductes totalment lligades al nostre entorn proper.

Els rols de gènere i la seva història

Un cop tractat i analitzat el concepte d'estereotips de gènere és necessari comentar els rols de gènere, el seu paper fonamental i la influència que tenen a la societat creant etiquetes i diferències entre els éssers humans.

El concepte "rol" és el "model de comportament que, en una societat determinada, s'espera d'una persona en relació amb el seu estatus."⁶ En aquest cas, depenent de si ets dona o home.

Quan es parla de rols de gènere es té en compte aquelles actituds i característiques que han de predominar de manera diferenciada en el gènere femení i masculí. Aquesta segmentació en comportaments porta a una sèrie de tasques i activitats molt limitada que no permet créixer, experimentar i provar als individus per saber quins són els seus interessos, sinó que a través d'aquests rols es donen per suposats.

---

⁴ DIEC (2021).

⁵ Segons Caro (2008:226 citat per Salazar 2019:4).

⁶ Segons l'Institut d'Estudis Catalans (2021).

Els infants reben missatges molt diferents entre ells que marquen una segmentació i els restringeix a ser lliures. A les nenes “se'ls atribueix major capacitat per a les relacions afectives i la socialització perquè puguin desenvolupar amb eficàcia el seu rol reproductiu i es facin càrrec de les tasques de cura i atenció personal que són bàsicament relacionals.”⁷ En canvi, als nens se'ls educa perquè surtin preparats, treballin i mantinguin a la seva família. Aquest missatge és una generalització a tot allò que reben del seu entorn i dels seus agents educatius, ja que aquests missatges predominen des de la primera infància de manera perspicax. Aquesta informació la tractarem de manera més detallada al següent apartat.

Coincidint que hi ha una clara distinció entre els homes i les dones, on el gènere masculí té un poder molt elevat respecte al femení, ja que els homes són els que tenen èxit i les dones són les encarregades d'estar a casa i fer les tasques domèstiques trobem la següent afirmació: “una falta de projecció social de les dones, contribuint així a potenciar la desigualtat entre els dos gèneres.”⁸

Això és degut a la cultura patriarcal, a la societat i a les seves creences contextualitzades, ja que les identitats de gènere “són invents culturals, ficcions que serveixen per construir un sentiment compartit de pertinença cap a un grup”⁹. Així doncs, es té present que aquesta cultura s'ha inculcat a través dels anys i compta amb una gran història que ha anat canviant. És a dir, s'ha de ser conscients del passat de manera objectiva i tenir present que els rols de gènere han evolucionat envers la societat en el context que sigui i la cultura predominant.

A més, sorgeix de la unió de diverses creences¹⁰; com ha de ser l'amor, quin rol ha de tenir la dona i quin rol ha de tenir l'home, els cànons de bellesa, el binarisme, la sexualitat, la família tradicional, fins a la religió ha contribuït a la desigualtat entre homes i dones.

En un primer moment, com és ben sabut, hi havia una forta exclusió per part de les dones, però a partir dels 80 va haver-hi un esclatament que es va diversificar als 90. Fins a l'actualitat, on la teoria del gènere avança i progressa contra la societat anclada en el passat. En el present, se centra en enfocaments de la teoria queer i els estudis de la comunitat LGBTTI trobant així una gran diversitat d'identitats i no només la masculina i la femenina.

---

⁷ Segons Álvarez (2003, citat per Lozano, 2018:8).

⁸ Segons Sánchez (s.d, citat per Lozano, 2018:8).

⁹ Segons Lamas (2006).

¹⁰Segons Sánchez (2016:25).

La primera infància i els agents educatius

L'ambient en el qual creix el nen o la nena serà de gran influència a l'hora d'aprendre i desenvolupar-se com a persona integral. Aquest entorn proper a l'infant serà clau perquè el nen o la nena pugui crear la seva identitat de gènere. Per aquest motiu és molt important que els agents socialitzadors de la criatura, explicats a continuació, facin el possible per potenciar valors morals i sigui un entorn lliure d'estereotips, prejudicis i etiquetes.

Com ja s'ha esmentat prèviament en un altre apartat, la teoria de Bandura¹¹ sobre l'aprenentatge social on es comenta que els éssers humans tenen un paper en proporcionar informació a partir de l'observació i que després serà processada per l'infant en aquest cas. Així és com els éssers humans i alhora socials interaccionen amb altres individus de la societat en què es troben. Aquest procés s'anomena socialització, "procés on la cultura, socialment organitzada es facilita als membres de la societat, de generació en generació".

En el procés de socialització del qual parla Sánchez es troba a diferents agents de socialització esmentats en el paràgraf anterior. Aquests agents tal com afirma l'autor són "totes aquelles persones i institucions que formen part dels diferents contextos en els quals interactua la persona i que, a través de la seva actuació, voluntària o involuntària, incideixen en la seva educació."¹²

- La família: és l'agent socialitzador més rellevant perquè és el primer entorn on es desenvolupa la identitat del nen o nena, es relaciona amb altres persones i on adquireix una primera visió del món adquirint valors, creences, normes de conducta... les famílies moltes vegades són les que fomenten aquestes etiquetes i segmentació depenent del sexe de cada infant. Compren joguines, roba, decoració...seguint el mateix patró: rosa per les nenes i blau pels nens. Així i de manera innocent els infants associen que tenen papers diferents per ser home o dona.
- El seu grup d'iguals: la resta d'infants comparteixen les diferències que han après a casa creant una gran influència pels altres nens i nenes. Els infants entre ells tindran un gran impacte a l'hora d'expressar allò que els han inculcat, si pensen que és una tasca de nois o noies ho diran lliurement perquè així han estat educats.
- L'escola: pel que fa a aquest agent el veurem en apartats següents per parlar dels estereotips que podem trobar a l'aula i com treballar-los.
- Mitjans de comunicació: el mitjà de comunicació que més insereix als infants perquè és el que més utilitzen diàriament és la televisió. Sigui veient dibuixos o la pròpia publicitat televisiva que té un paper molt important i de gran influència pels nens i

---

¹¹ Bandura (1986, citat per Rey, 2016) .

¹² (Sánchez, 2007, citat per Rey, 2016:8).

nenes. Aquesta publicitat que va especialment dirigida per edats primerenques és on es poden observar més diferències envers el gènere. L'exemple més clar és quan s'apropa Nadal i tota la publicitat són anuncis de joguines on la segmentació és elevada perquè atribueixen a les princeses a les nenes i els cotxes als nens. Informació que té molt pes pels infants i que recau amb el desenvolupament de valors, ja que són ells i elles que finalment acaben etiquetant-se i diferenciant que és de nen i que és de nena perquè és el que consideren normal. Aquest punt serà comentat profundament en un altre apartat.

Estereotips de gènere a la primera infància

Tal com s'ha exposat, els estereotips poden inserir als infants des de diferents àmbits i de manera indirecta. És una realitat que molts nens i nenes neixen ja tenint el color predominant a la seva vida que normalment tendeix a ser rosa o blau: la seva habitació, la seva roba, les joguines, entre altres variables que condueixen a l'infant a tenir una primera infància amb etiquetes començant amb el simple fet dels colors i si aquests tenen gènere.

En un capítol del llibre *“Educar en el feminismo”* el títol del qual és “cómo ser niña o niño” l'autora assegura com els estereotips perjudiquen a les persones i com la societat decideix la manera de ser d'una nena i d'un nen. Però, tal com cita en el capítol “existeixen les noves feminitats i masculinitats, que consisteixen a poder expressar el gènere de manera diversa, deixant enrere un punt de vista totalment heteronormatiu el qual separa als homes i a les dones.”¹³

Els estereotips formen part del dia a dia de l'infant. Estan allà on no s'observen i a vegades poden passar desapercebuts, però hi són d'una manera o altra. Als mitjans de comunicació com ja s'ha comentat, als contes que llegeixen a l'escola, en els seus jocs, en la roba i en els colors, en els seus referents, en les tasques o aficions, etc. Per aquest motiu, en els pròxims subapartats es respondrà de quina manera incideixen la majoria d'aquests temes en la primera infància.

Pels infants la primera infància és molt important i desenvolupa un paper fonamental, ja que durant aquesta, reben l'aprovació social en el moment en què realitzen tasques destinades al seu gènere. Si aquestes accions no concorden amb el seu gènere tal com assigna la societat, moltes vegades es corregeixen a ells mateixos. A poc a poc van interioritzant quines conductes i quines actituds són pròpies depenen si ets nen o nena¹⁴. Fan una segmentació a partir dels jocs i la influència del seu entorn més proper.

L'anterior autora del llibre exposa el següent fragment que resumeix un dels punts on vol arribar aquest projecte: “és necessari que els pares i mares ofereixin totes les possibles

---

¹³ Segons Maraño (2018) .

¹⁴ (Martin, 1989; Biernat 1991; Vasta et al., 2001, citat per Martínez y Vélez, 2009:138).

opcions perquè l'infant pugui escollir amb total llibertat quan tingui la capacitat de decidir i tenir iniciativa pròpia.”¹⁵ Fa referència a la família de forma específica, però es pot englobar en un entorn escolar i en la resta de contextos on els nens i nenes puguin ser ells mateixos. Per dividir aquests estereotips i parlar d'aquests de manera ordenada i per diferents temes es deixa informació extra als annexos (annex 0) dels subapartats següents: contes, joguines, referents...

Els estereotips de gènere a l'aula

Quan es pensa en un entorn educatiu, l'escola, es fa imaginant un espai tolerant i neutre en el qual nens i nenes són educats d'una mateixa manera i sense cap desigualtat de gènere. No obstant això i fent balanç amb allò que esmenten diferents autors “l'escola com a agent de socialització fonamental, transmet, desenvolupa i amplia els estereotips presents en la cultura social. Els educadors i futurs educadors, encara sense ser conscients d'això, tenen expectatives diferents per a alumnes i alumnes i els tracten de manera diferent. Nens i nenes no interioritzen els estereotips de gènere solament amb el que els transmet el professorat, sinó també a través de les cançons, llibres de textos o imatges que reforcen els estereotips que existeixen en la nostra societat.”¹⁶

Pel que fa al paràgraf anterior i a aquells estereotips de gènere fortament lligats a la primera infància a les aules es troba de manera complementària aquells aspectes els quals ja s'han exposat en el treball: els contes, els jocs i les joguines i els continguts audiovisuals i els dibuixos. Entrant doncs, en què a l'aula són molts els mateixos estereotips de gènere que poden ser visibles, afegint les cançons, les peces de roba i conceptes més simples com són els colors.

Si s'analitza qualsevol cançó infantil, les clàssiques que tothom ha cantat quan era petit, s'observa que la lletra d'aquesta ens aporta missatges masculistes que deixen a la dona en un lloc d'inferioritat respecte a l'home. Algunes d'aquestes podrien ser “Don Federico”, “El gall i la gallina”, “Baixant de la Font del Gat”, “La lluna, la pruna”...i moltes més si s'analitzessin ara mateix la lletra sencera de totes les cançons.

Per tant, a través de la llarga indagació i els resultats obtinguts es forma un llistat que serà clau a l'hora de la creació del taller. Tot i això, no hi ha hagut cap informació que demostrés quin dels grups dels estereotips de la llista són els més visibles o els que es donen més amb els nens i nenes, sinó que és tractat de manera general. És a dir, en el moment en què s'observarà si hi ha estereotips a l'aula i quins es donen, serà quan es farà un procés de selecció tenint en compte les conductes dels infants respecte a cada grup d'estereotips.

Aquests estereotips de gènere que es poden trobar a l'aula es presenten a continuació:

---

¹⁵ Segons Marañón (2018).

¹⁶ Segons Fuentes-Guerra, Pérez i Freixas (1989:478, citat per Salazar, 2019: 5).

Actituds	Audiovisuals	Patrons: colors i roba
Professions i rols	Contes	Joguines

La coeducació

El paper de l'escola com a agent socialitzador per l'infant és molt important a l'hora de prometre una educació basada en la igualtat de gènere. Per tant, s'ha de tenir present que les pràctiques docents tenen molt valor i influència sobre aspectes de la vida quotidiana i l'adaptació tenint en compte la societat a la qual vivim.

La Coeducació s'entén i engloba a tothom, no només a un gènere com a destinatari. Una educació fora del model tradicional, fora d'un model patriarcal, això implica que tant les dones com els homes hem de pensar de nou, canviar la nostra perspectiva des d'altres referents.¹⁷

Per un altre costat, es troba la coeducació a partir de la integració dels infants amb els mateixos referents i aprenentatges, entenent així, que coeducar vol dir educar en igualtat treballant els estereotips de gènere des de petits.¹⁸ Per començar, s'ha d'activar la variació de referents, tant de nois com de noies, és a dir, fomentar els rols que han quedat estereotipats per la societat.

És important que des d'edats primerenques es treballi a partir d'una coeducació, ja que es busca que els alumnes arribin a ser capaços amb el temps de comprendre les injustícies i les desigualtats que encara es poden trobar a la societat actual. Aquest treball només es pot portar a terme amb la formació constant dels docents i les pràctiques inclusives.

L'autor esmentat anteriorment comenta varies raons pels quals s'ha d'imposar un model coeducatiu¹⁹:

- S'elimina la jerarquia social i qualsevol forma de superioritat d'un gènere respecte a l'altre.
- Es potencia el respecte i la tolerància.

Per últim, és important fer referència als articles 1 i 2 del que tracten de la inclusió²⁰ en el sistema educatiu i de l'atenció educativa cap als més petits que compta amb un conjunt de suports i mesures destinades als infants amb la finalitat d'afavorir al desenvolupament social i personal del nen o nena. L'objectiu és garantir que els centres treballin conceptes com la igualtat i la inclusió a l'escola.

¹⁷ Segons Blanco (2007:25, citat per Pina, 2017:31).

¹⁸ Segons Marañón (2018).

¹⁹ Segons Blanco (2007, citat per Pina, 2017:35-36).

²⁰ Decret 1250/2017.

2. OBJECTIUS GENERALS

Pel que fa als objectius que es perseguiran a mesura que s'avanci en el treball i amb relació a les dues qüestions que es volen investigar dins el projecte es proposen els següents objectius generals explicats breument a continuació fent referència a idees ja esmentades anteriorment:

- Potenciar l'educació basada en la igualtat. Contribuir amb una educació no sexista és l'objectiu principal del projecte perquè les noves generacions creixin amb un sentiment de respecte i tolerància òptim fent així possible la coeducació a l'aula.
- Comparar la informació contrastada amb la realitat. Analitzar la informació seleccionada al marc conceptual del treball amb els resultats obtinguts al taller dissenyat pels infants i poder concloure quins estereotips són més visibles a l'aula i quins no.

3. METODOLOGIA DE LA INVESTIGACIÓ

Enfocament de la investigació

Fent referència al tipus d'indagació que es basa el treball es troba la investigació aplicada que busca introduir la teoria que ja existeix a contextos reals. La seva funció no és conèixer la teoria dels autors, sinó que l'anàlisi d'aquesta per introduir-la en situacions.

De la mateixa manera, tenint en compte el tipus d'investigació segons l'abast d'aquesta, el projecte es fonamenta en una recerca explicativa, que pretén establir relacions de causa efecte entre les variables estudiades. D'aquesta manera s'arriba a un coneixement complet i generalitzable del fenomen estudiat. El següent treball busca aplicar la teoria per conscienciar als infants i analitzar el seu comportament davant de certes situacions on es provoquen estereotips de gènere.

Pel que fa al projecte i a com està enfocat es proposa la metodologia qualitativa, és a dir, aquella que fa referència en aquest cas a una possible observació del tema a tractar, els estereotips de gènere a l'aula d'infantil. Seguint la següent teoria: "a la investigació que produeix dades descriptives: les pròpies paraules, de les persones, parlades o escrites, i la conducta observable."²¹

Aquesta metodologia admet el recull d'informació a partir de l'observació i procedint a una interpretació enfocant-se en aspectes més culturals i no numèrics. Les investigacions que es fan de manera qualitativa solen aplicar diferents mètodes per obtenir resultats pràctics. Per tant, es donen dades descriptives envers el tema a tractar a través de les conductes dels infants.

Enfocant de manera general el treball, aquest constarà en seguir la metodologia qualitativa tenint en compte els estereotips que es treballen a l'aula i la manera de reduir-los. Aquesta investigació es farà a partir de l'anàlisi de la classe i el seu comportament envers les activitats. Aquesta classe es troba a Granollers, al Vallès Oriental, a l'escola de pràctiques de la universitat. És un grup de 19 infants, 9 nens i nenes de P4 i 10 de P5.

Serà així perquè és necessari que s'observi dins del mateix taller quins estereotips es donen més a una aula d'infantil i quins en menys grau. D'aquesta manera, es podrà comparar la realitat amb la teoria aplicada a la implementació. Per tant, s'observarà quins trets són més visibles i com es pot conscienciar als infants perquè hi hagi un canvi en el seu punt de vista.

---

²¹ Segons Taylor y Bogdan (1987:20, citat per Peña, 2019).

Mètode d'investigació

Pel que fa a la modalitat seleccionada per portar a terme la investigació es farà servir la innovació i transferència de coneixement (de tipus C²²), el disseny d'un projecte d'intervenció en un context educatiu particular.

El projecte d'intervenció serà la implementació d'un taller d'àmbit infantil on es tractin els estereotips de gènere amb els quals conviuen a l'aula i fora d'aquesta. Aquesta intervenció ha estat pensada per un grup mixt i heterogeni on hi ha una gran diversitat cultural, punt que es tindrà en compte més endavant per la seva presència destacable de manera no prevista. Aquesta classe és un grup d'infants de 4-5 anys, grup internivell, de l'Escola Municipal Salvador Llobet de Granollers, dins la comarca del Vallès Oriental, centre on es va realitzar el pràcticum II. Com és molt difícil tractar aquest tema de manera global i total, ja que cada escola és un món i cada grup d'infants és diferent en tots els sentits, s'ha focalitzat de manera individual en aquesta escola per treballar de manera base aquests estereotips que es donen a tot arreu i intentar fer un canvi en el pensament i en la perspectiva dels alumnes. La modalitat que seguirà el treball consistirà en el disseny d'un projecte d'intervenció adreçat a la resolució de problemes de caràcter curricular que es produeixen en un context educatiu concret formal o no formal. Aquesta intervenció, en aquest cas una sèrie d'activitats que formen el taller, serà una creació pròpia i es tindrà en compte en tot moment la recollida de dades prèvia i els antecedents documentals obtinguts.

Tècniques de recol·lecció de dades

Quant a les tècniques de recol·lecció de dades en un primer moment es realitzarà la indagació sobre el tema a tractar i el marc conceptual desenvolupat directament relacionat amb els estereotips i el que comporta envers els infants. Aquesta recerca serà obtinguda a través de diferents articles trobats a Google Academic, Dialnet i altres pàgines contrastades. També, es comptarà amb llibres en format pdf que ajudaran a conèixer més sobre el món dels estereotips i de la societat actual.

En segon lloc, es contrastarà la informació obtinguda de la recerca feta prèviament a la realització del projecte amb el qual s'observarà a l'aula en el moment de fer el taller amb el grup classe. D'aquesta manera, es podrà comparar els resultats de les activitats amb els punts cercats i veure si la realitat és la mateixa o canvia. És a dir, es farà una observació qualitativa i de caràcter subjectiu perquè com a investigadora hi haurà una integració en el grup i es participarà en menor o major grau en les possibles activitats dissenyades pel taller observant les actituds i els comportaments de cada infant. En aquest cas, l'observació del

---

²² De tipus C en la catalogació de les investigacions que ha dissenyat la Universitat de Barcelona.

participant és “neutra”, ja que no interactua directament intercanviant informació amb les persones estudiades.

Per tant, per recollir la informació necessària serà fonamental l'observació, tant documental per conscienciar-se a partir de la teoria actual com aspectes conductuals en el moment de la implementació del taller. Aquesta recol·lecció es farà mitjançant una fitxa d'observació basada en la rúbrica d'un treball de final de grau *Análisis de los estereotipos de género en Educación Física: una propuesta educativa*²³ que servirà per obtenir una sèrie de resultats un cop realitzat el taller.

Tècniques de processament de la informació

Fent referència a les tècniques de processament de la informació necessària, es farà la implementació d'un taller dissenyat amb l'objectiu de treballar els estereotips que es troben a l'aula i conscienciar als infants sobre el tema.

Com la tècnica d'investigació és l'observació qualitativa del grup i de les seves conductes, l'instrument per processar aquests resultats serà la pauta o la fitxa d'observació. És a dir, serà necessari la creació d'aquests per procedir a recollir tota la informació observada. A diferència de l'observació quantitativa, la de caràcter qualitatiu es recomana fer ús de més d'un instrument, com per exemple el diari de camp per la presa de notes de caràcter lliure, gravar i fotografiar en aquest cas moments significatius de les activitats del taller.

A més, a partir del taller es podrà contestar a una de les preguntes que es plantegen al principi del treball i comparar resultats, com ja s'ha esmentat a l'apartat anterior, per veure si la realitat coincideix amb la teoria. En un primer moment es volia fer una comparació a través d'una graella creada en base als resultats de la primera indagació realitzada a través dels articles, però com que no hi ha un estudi on especifiqués quins tipus d'estereotips de gènere són més elevats en els infants, s'observarà sense tenir un punt de partida.

---

²³ Segons Lahoz (2019).

4. DISSENY DEL TALLER

El disseny del taller que s'implementarà a l'escola Salvador Llobet de Granollers serà dividit en diferents temàtiques de les quals s'han parlat al treball. Aquestes són les joguines, els contes, els mitjans de comunicació i altres com les habilitats o els patrons.

A través d'aquest conjunt d'activitats s'observaran els següents ítems:

- Les conductes dels infants en les activitats.
- Si hi ha un progrés o un canvi a l'hora de parlar posteriorment.
- El grau en què apareix cada grup d'estereotips.
- Si comprenen el concepte de gènere i igualtat.

Per introduir el taller es farà un petit experiment en forma de joc per començar a observar les conductes dels infants envers les possibles opcions. Després, s'entrarà a les temàtiques seleccionades.

Per cada temàtica es plantejarà una o dues activitats que convidin als infants a pensar i actuar. El que buscarà aquesta proposta serà una reflexió final conjunta que pugui servir als nens i nenes de la classe d'internivell per introduir i treballar aquests estereotips.

Pel que fa als resultats del taller, s'obtindran a través de l'observació i amb dos instruments: les notes de camp i una fitxa d'observació que ajudaran a la fixació d'aquells ítems ja esmentats anteriorment.

A continuació es presentaran el seguit d'activitats que proposa el taller, on la majoria de les tasques no superen els 20/ 25 minuts, formant així una proposta de dues hores que es farà en un dia sencer perquè els infants no es cansin i estiguin motivats pel taller.

EXPERIMENT DE COLORS	
ACTIVITAT	AMB QUIN COLOR ENS IDENTIFIQUEM?
OBJECTIUS	Introduir els estereotips de gènere, fer reflexionar als infants, parlar dels patrons atribuïts als nens i a les nenes.
CAPACITATS	<ul style="list-style-type: none"> • Observar i explorar l'entorn immediat, natural i físic, amb una actitud de curiositat i respecte i participar, gradualment, en activitats socials i culturals. • Conviure en la diversitat, avançant en la relació amb els altres i en la resolució pacífica de conflictes.
MATERIAL	Plantilles de colors (ANNEX 1)
METODOLOGIA	Presentar per taules una plantilla amb 5 colors diferents. Cada infant haurà d'escollir un color i renunciar a un altre. Un cop vistes les respostes es faran preguntes i es farà l'experiment. Aquells nens i nenes que hagin escollit un color en concret tindran privilegis, a partir d'aquest moment s'aproximaran al concepte d'igualtat.
OBSERVACIÓ	Es farà a través de notes de camp i una fitxa d'observació en forma de graella amb diferents ítems.

CONTES (I)	
ACTIVITAT	SOM LA PRINCESA KEVIN!
OBJECTIUS	Treballar els estereotips de gènere, conscienciar als infants sobre el tema, trencar els estereotips a partir del conte.
CAPACITATS	<ul style="list-style-type: none"> Assolir progressivament seguretat afectiva i emocional i anar-se formant una imatge positiva d'ell mateix i dels altres. Observar i explorar l'entorn immediat, natural i físic, amb una actitud de curiositat i respecte i participar, gradualment, en activitats socials i culturals.
MATERIAL	Conte, plantilles de disfresses (ANNEX 2)
METODOLOGIA	En un primer moment es buscarà voluntaris o voluntàries per vestir-se d'animador, de bombera, de ballarí, de superheroï, de científica per introduir professions i presentar el protagonista del conte. S'explicarà el conte als infants, es faran preguntes sobre el que opinen de la història i es reflexionarà sobre el fet que un nen es pugui disfressar o vestir de princesa. Per últim, es donarà l'oportunitat d'escollir entre les diverses plantilles de què els agradaria disfressar-se en ells i elles.
OBSERVACIÓ	Es farà a través de notes de camp i una fitxa d'observació en forma de graella amb diferents ítems.

CONTES (II)	
ACTIVITAT	AVUI SOM ESCRITORS!
OBJECTIUS	Treballar els estereotips de gènere, conscienciar als infants sobre el tema, trencar els estereotips a partir del conte.
CAPACITATS	<ul style="list-style-type: none"> Observar i explorar l'entorn immediat, natural i físic, amb una actitud de curiositat i respecte i participar, gradualment, en activitats socials i culturals. Convivre en la diversitat, avançant en la relació amb els altres i en la resolució pacífica de conflictes. Assolir progressivament seguretat afectiva i emocional i anar-se formant una imatge positiva d'ell mateix i dels altres
MATERIAL	Plantilles de personatges, llocs i escenaris, accessoris, habilitats, etc. (ANNEX 3)
METODOLOGIA	Es presentarà tot el material i entre tot el grup classe es formarà una història que crearan els propis infants a partir de les seves idees i de les plantilles proposades envers els personatges, el lloc on succeeix, etc.
OBSERVACIÓ	Es farà a través de notes de camp i una fitxa d'observació en forma de graella amb diferents ítems.

JOGUINES	
ACTIVITAT	AMB QUÈ JUGARAN?
OBJECTIUS	Treballar els estereotips de gènere a través de les joguines, fer reflexionar als infants i conscienciar que les joguines no tenen gènere.
CAPACITATS	<ul style="list-style-type: none"> • Conviure en la diversitat, avançant en la relació amb els altres i en la resolució pacífica de conflictes. • Observar i explorar l'entorn immediat, natural i físic, amb una actitud de curiositat i respecte i participar, gradualment, en activitats socials i culturals.
MATERIAL	Plantilles de fotografies de nadons i de joguines. (ANNEX 4)
METODOLOGIA	En grups o per taules, es donarà una fotografia als infants d'un nadó, la mateixa, però se li assignarà un nom diferent: Martí i Martina. El grup de nens i nenes hauran de decidir amb que juga aquest infant, que li agrada i que no, etc. Un cop seleccionat, es dirà en veu alta i es reflexionarà sobre el tema i es faran preguntes als grups.
OBSERVACIÓ	Es farà a través de notes de camp i una fitxa d'observació en forma de graella amb diferents ítems.

MITJANS DE COMUNICACIÓ	
ACTIVITAT	FEM EL NOSTRE PERSONATGE!
OBJECTIUS	Trencar estereotips, Parlar dels patrons, Reflexionar sobre el gènere.
CAPACITATS	<ul style="list-style-type: none"> • Assolir progressivament seguretat afectiva i emocional i anar-se formant una imatge positiva d'ell mateix i dels altres. • Conviure en la diversitat, avançant en la relació amb els altres i en la resolució pacífica de conflictes.
MATERIAL	Tablets, fotografies dels seus referents i comparació de referents masculins i femenins.
METODOLOGIA	Es farà una introducció on es parlarà dels seus referents: les seves habilitats i capacitats. Una vegada parlat d'aquells personatges que admiren, es donarà l'oportunitat de crear el seu personatge i representar-se de la manera que ells vulguin a través d'una app de la tablet.. Una vegada acabats, es parlarà dels resultats i es faran preguntes sobre aquest: com és? per què va vestit així?
OBSERVACIÓ	Es farà a través de notes de camp i una fitxa d'observació en forma de graella amb diferents ítems.

5. RESULTATS OBTINGUTS

El dia 28 d'abril es va realitzar a l'escola municipal Salvador Llobet el taller per introduir i contribuir amb els estereotips de gènere que es donen a l'aula a edats primerenques, és a dir, fent referència des dels 3 fins als 6 anys, el segon cicle de l'etapa d'infantil. Aquesta proposta didàctica va tenir lloc a la classe internivell, amb alumnes de 4 i 5 anys. Tot i això, s'hi va sumar un grup de P3, més tard es comentarà, que va voler realitzar algunes de les activitats seleccionades pel taller.

Per poder observar els ítems més importants, les conductes i les reaccions dels infants durant el taller es va comptar amb dues rúbriques d'avaluació, una envers la proposta com a eina introductòria i reflexiva pels infants respecte al tema (annex 5) i una per cada activitat, on es tractaven diferents temàtiques (annex 6). També, es van realitzar notes de camp per analitzar tot allò que feien i deien els infants a cada activitat de manera que es pogués contrastar tota la informació possible (annex 7).

Quant a la primera activitat introductòria del taller que era de curta durada, l'experiment de colors, la majoria dels infants van escollir el color que més els hi agradava relacionant aquest amb elements del seu entorn proper. Un grup connectava el color amb referents com superherois, dibuixos, etc. L'altre, ho feia connectant el color amb elements de la vida quotidiana i reals: la gespa, el cel, el mar, el sol, etc. Amb relació a la tria, no es fixaven en gran quantitat en elements estereotipats. L'únic color que relacionaven amb conceptes estereotipats era el rosa. "El rosa és de nenes", "El rosa em recorda a una princesa" "El color dels vestits de les princeses és rosa"...tot i això, la majoria dels infants que destacaven que el rosa no els hi agradava no sabien donar una explicació a excepció del nen que aquest color li recordava a les princeses i en ell les princeses no li agraden. La mestra va fer rentar-se les mans als infants, sent els primers i primeres els que portessin el color rosa a la roba. La majoria de nenes s'aixequen i un petit nombre de nens. Aquests es queixen.

- "No tenemos nada rosa, no nos gusta."
- "No llevamos nada rosa porque no somos chicas."

Tenint en compte els ítems més importants a fixar-se a partir de la graella exposada als annexos i les anotacions de l'activitat, es pot concloure aquesta activitat com a una dinàmica on els infants s'expressaven i deien el que pensaven. La majoria respectaven els torns dels altres companys i també les seves idees. Doncs, analitzant la tasca amb l'ajuda de la graella d'avaluació i amb les notes de camp agafant cites dels infants es pot obtenir un resultat que no es presenciava com a clar, els nens i nenes com a grup majoritari entenen que els colors no tenen gènere i que tots poden ser tant de nen com de nena sent el rosa el més problemàtic.

Seguint amb la segona activitat del taller, som la princesa Kevin, amb una durada d'uns 15/20 minuts aproximadament, es troba que passa tot el contrari a la primera tasca. Els infants en veure la portada del conte, un nen vestit de princesa, comencen a riure. No ho entenen. Algunes declaracions dels infants, destacant que tots els que reien i cridaven eren nens d'una altra cultura, van ser: "va con ropa de chica", "es una chica porque lleva vestido"...a continuació la transcripció del moment on es van fer preguntes que els fessin pensar i reflexionar, però les seves contestacions seguien pel mateix camí:

- "Los chicos no se ponen vestidos, se ponen otras cosas."
- + "¿Y qué cosas se ponen los chicos entonces?" (adult)
- "Se ponen camisetas de coches o del spiderman."
- + "¿Y si un chico se quiere poner un vestido?" (adult)
- "No, porque parece una chica."
- + "Pero en el vestido no pone el género, no dice que sea de chica o de chico." (adult)

Un cop avançava el conte i s'explicava que el protagonista es posava sabates de taló i es maquillava els infants, alguns, s'escandalitzaven i reien.

- + "¿Por qué no quieren darle la mano a Kevin?" (adult)
- "Porque va de chica."

A la vegada que el conte donava joc, sortien a la llum comentaris sobre quines eren les preferències i els gustos dels infants quant a disfressar-se. Es van fer preguntes sobre personatges, per exemple a qui li agradaria disfressar-se de superheroi (la majoria del grup van aixecar la mà), de cavaller (gairebé tots els nens van aixecar la mà i algunes nenes van afegir-se), de princesa (van aixecar la mà la majoria de nenes i cap nen). La conclusió del conte va ser que el Kevin havia decidit vestir-se de sirena la pròxima vegada perquè les sabates i el maquillatge el molestaven. Un grup d'infants va tornar a riure i un va comentar:

- "¿Otra vez?"
- + "No se ha disfrazado de sirena en ningún momento." (adult)
- "Pero también es de chica."

Tenint en compte els ítems més importants a fixar-se a partir de la graella exposada als annexos i les anotacions de l'activitat, es pot concloure aquesta activitat com a una dinàmica on alguns infants tapaven a la resta del grup classe i a través de la seva reacció envers el conte els altres nens i nenes callaven mig espantats com si allò que s'hagués explicat fos alguna cosa dolenta. A més, va resultar que a un nen de la classe li agraden les princeses i va negar-ho per por a la reacció dels altres infants. Va canviar la seva resposta, és a dir, va negar-ho davant de la resta, però quan es va tenir l'oportunitat de parlar a soles va explicar que a ell li agradaven molt les princeses. Doncs, analitzant la tasca amb l'ajuda de la graella d'avaluació i amb les notes de camp agafant cites dels infants es pot obtenir el resultat següent: els infants tenen molt present els estereotips que comportin patrons com

són la roba, en aquest cas disfresses, i referents, en aquest el personatge de princesa. I cal destacar un punt que no es tenia previst, la cultura i la seva influència aproximant als infants a com conviuen amb els estereotips. Per tant, s'obren nous camins a tenir en compte dins una educació futura inclusiva, integrant diferents cultures i diferents maneres de fer i formant part d'aquesta.

Pel que fa a la tercera activitat, som escriptors, amb durada d'uns 20 minuts, es torna una mica a la calma. Tot i això, abans de començar la tasca i observant les plantilles es fan comentaris relacionats amb el seu entorn proper: relacionen l'escut, l'espasa i el castell amb Sant Jordi.

Els infants podien escollir els personatges i accessoris i formar una història on aquests apareguessin. Va ser una activitat divertida que va deixar volar la imaginació dels infants. En alguns moments puntuals on els nens i nenes escollien els protagonistes del conte o els seus objectes personals es veien algunes preferències o en què relacionaven la seva elecció: "Cristoff, el que se casa con Ana". Les eleccions per part de les nenes en la primera història van ser: el cavaller, les sabates de ballarina, la ballarina, la bossa i el ninja. Per part dels voluntaris nois van estar: el cavaller, l'àvia, el castell com a escenari on passa la història, la llana ("lo que hacen las abuelas"), la màquina de cosir (relacionant-ho amb la professió del pare), l'espasa i cistella amb menjar. Un cop seleccionats els elements ja podien crear les opcions del conte.

- + "Hi havia una màquina de cosir i una espasa que va agafar el cavaller i va aprendre a cosir." (infant 1)
- "Hi havia una vegada una ballarina i tenia un novio i vivien al castell, ell era el rei i ella la princesa." (infant 2)
- + "També tenien una mascota i es casa amb una àvia". (infant 1)
- "Eso no puede pasar chicos." (infant 3)
- "El bolso estava trencat i el cavaller que sap cosir l'arregla. La cistella de menjar per l'àvia i la mascota perquè estiguin contents." (infant 2)

Es va realitzar una altra selecció per crear un conte nou i aquests elements van ser escollits per part de les nenes voluntàries: el cérvol, la nena, doctora i el teatre com a escenari. Per part dels voluntaris nois van poder comptar amb: la corona, el cavaller, les eines, l'escut, l'espasa i el ninja. Un cop seleccionats van poder començar la història, però van entrar en una dinàmica de voler casar a tots els personatges entre ells (la nena amb el ninja, el cérvol amb el cavaller, la doctora amb el cavaller...). Per tant, es va decidir acabar el segon conte i no fer més possibles narracions. Les conclusions de l'activitat davant les eleccions dels infants va ser que una part són estereotipades, però no un grau tan elevat com s'esperava. A més, va haver-hi diversitat en els fragments inventats i quant als contes hi havia pocs

moments on mostressin personatges estereotipats, els hi agradava ajuntar els personatges i imaginar, ja que casaven a humans amb animals a vegades.

Llavors, tenint en compte els ítems més importants a fixar-se a partir de la graella exposada als annexos i les anotacions de l'activitat, es pot concloure aquesta activitat com a una dinàmica on els infants imaginaven i deien el que pensaven. La majoria respectaven els torns dels altres companys i també les seves idees.

Fent referència a la quarta activitat, amb què jugaran els nadons, de durada d'uns 15 minuts, seguim en un estat de calma. Es van presentar dues plantilles per taules amb la mateixa fotografia. A uns grups se'ls hi explicava que era un nen i als altres que era una nena. A partir d'aquí els infants escollien de la plantilla repartida aquelles joguines amb les quals jugaria. Els resultats i les seves eleccions van ser una sorpresa tenint en compte allò que s'esperava de l'activitat. És a dir, un grau molt elevat d'elements i reaccions estereotipades.

Les joguines més destacades pel nadó nen van ser: el cotxe, el dinosaure, el cavall, l'elefant, l'avió, la consola, el tren i la pistola. Pel que fa a les eleccions envers el nadó nena van ser: la nina, l'elefant, el bebè, la pistola, el cavall, el gos, els blocs lògics, la cuineta. Per tant, es veu reflectit un cert grau d'elements i estereotips, però no tan marcat com es creia des d'un principi, ja que es comptava que fos una de les activitats on es veiés més clars que existeixen i apareixen a l'aula. Cal destacar que moltes d'aquestes seleccions van ser escollides pensant en allò que els hi agradava a ells mateixos.

Tenint en compte els ítems més importants a fixar-se a partir de la graella exposada als annexos i les anotacions de l'activitat, es pot concloure aquesta activitat com a una dinàmica on els infants s'expressaven i deien el que pensaven. Es respectava el torn de paraula, encara que en petit grup era difícil que no parlessin alhora a vegades per l'emoció i les ganes de voler parlar. Doncs, analitzant la tasca amb l'ajuda de la graella d'avaluació i amb les notes de camp agafant les idees dels infants es pot obtenir un resultat que no es presenciava com a clar, els nens i nenes com a grup majoritari entenen que les joguines no tenen gènere i en seleccionaven de diferents àrees i totalment diferents.

Per últim, es comentarà l'activitat 5, la creació d'un personatge, d'una durada d'uns 20 minuts aproximadament i potser la tasca que més temps va requerir, ja que els infants van estar molt motivats amb el material i investigaven a través de l'app. Amb aquesta activitat es donava la llibertat de crear el seu propi personatge inspirant-se en els seus referents com a idea. Es va passar per les taules i se'ls hi preguntava als infants quin personatge estaven creant i el motiu de l'elecció, situació on es va poder observar que la majoria dels infants il·lustraven el seu personatge tenint en compte diversos factors. Pel que fa als personatges dels nens apareixien personatges com un rei, un tigre, més d'un cavaller, un avatar del Minecraft, un policia, una noia, un pare noel...en canvi, quant als personatges creats per les

nenes apareixien princeses, una ballarina, una gateta, l'Elsa, una noia i un dimoni. Per tant, la majoria dels nois creaven personatges masculins a excepció de dos infants. De la mateixa manera succeïa amb les nenes, tots eren personatges femenins molt estereotipats a excepció del personatge del dimoni. Llavors, tenint en compte els ítems més importants a fixar-se a partir de la graella exposada als annexos i les anotacions de l'activitat, es pot concloure aquesta activitat com a una dinàmica on els infants respectaven les idees dels altres companys, però on resultats eren força marcats envers els estereotips (annex 8).

Per donar com a finalitzat el taller es va fer una avaluació conjunta amb tot el grup classe, és a dir, els infants em van donar la seva opinió de manera voluntària: si els hi havia agradat o no, quina activitat era la que més els hi havia agradat i el motiu, etc. De les activitats proposades les més valorades van ser la de la creació d'un conte, la de l'experiment de colors i la realitzada mitjançant una aplicació de les tauletes, amb les quals compta el centre escolar, per crear el seu propi personatge. Alguns exemples de les opinions dels nens i nenes van ser: "m'ha agradat la dels colors perquè era el color de superherois", m'ha agradat la de les històries perquè hi havia una princesa i es casava amb el cavaller". Aquestes citacions de dos infants extrems de l'avaluació van ser les que més van captar la meua atenció per la reflexió i el que comporta i influencia la societat als més petits.

Pel que fa a la visualització dels resultats del grup de P3 i fent la comparativa amb el grup d'edat elevada es mostren una sèrie de similituds i diferències. La diferència que més impressionava era la reacció dels infants respecte al conte de la princesa Kevin. Els nens i nenes més petits no veien res fora de lloc que un nen es pogués vestir o disfressar d'una princesa. En canvi, pels més grans era una idea que se'ls hi escapava, no la concebien com una qüestió on es pogués donar el cas real i reien. Per tant, es pot demostrar que aquests el grau en què apareixen els estereotips va lligada amb l'edat, és a dir, apareixen una vegada el nen o nena és més conscient de la societat i l'entorn que l'envolta. Una de les similituds va ser en l'activitat de joguines, on es presentaven joguines de diferents àrees, tant per nens com per nenes normalment. Tot i això, es podia notar de la mateixa manera que els grans a vegades separaven més per "nen" o "nena" que els petits. Aquest era un dels ítems que es pensava que estaria molt més marcat i on es faria una forta segregació en el grup i al final el resultat final va ser sorprenent positivament. En conclusió, de manera general els infants de P3 eren més tolerants i no tenien reaccions on es veiés reflectit que per a ells i elles existís un trencament envers aquests estereotips que ens presenta la societat. Per tant, es consolida més endavant.

Per concloure, si es visualitza el taller de manera globalitzada amb l'ajuda de la graella d'observació com a eina reflexiva (annex 5) es pot arribar a definir com ha estat de beneficiós el taller per tractar els estereotips i conèixer en major grau si es treballa una possible coeducació a l'aula. Pel que fa a promoure l'anàlisi crític de l'alumnat és un ítem

superat, ja que en tot moment es feien preguntes als infants amb la intenció de formar un debat a través dels seus pensaments i les seves possibles reaccions i respostes en les activitats. També, s'ha aconseguit transmetre i tractar aquests estereotips de gènere que poden aparèixer a l'aula habitualment de manera incontrolable i indirectament amb certs comentaris o conductes dels mateixos infants. Fent doncs, que el grup compregués que existeixen aquestes diferències dins la societat i que estan marcades per la mateixa entrant en l'educació de les famílies, l'entorn i la cultura. Respecte a les emocions i la llibertat d'expressió s'ha treballat i s'han respectat durant moltes activitats, amb excepció de la segona, on un grup d'infants van reaccionar escandalitzats i la resta del grup van ser influenciats i no van expressar a vegades el que sentien o pensaven lliurement per por a la reacció dels companys. Per tant, no hi ha hagut un conflicte extern perquè els altres nens i nenes gairebé no es pronunciaven en el transcurs del conte. A més, sent la mateixa excepció la causa, no s'ha fomentat el respecte i la tolerància de manera equitativa en les diferents activitats, sinó que s'han donat factors que evidencien quins són els elements estereotipats més marcats.

6. CONCLUSIONS GENERALS

Si s'analitza el treball des d'un primer moment per arribar a obtenir unes possibles conclusions, es torna a l'inici, és a dir, al plantejament que es va fer mesos enrere una vegada encaminat el tema de la investigació. Pel que fa als aspectes a remarcar que han estat presents des d'un principi i allò que es pretenia aconseguir a partir del treball es troba la motivació, la justificació i la introducció de la investigació. En aquesta s'afirmava que els estereotips de gènere són un tema que es troba present a la societat de manera directa o indirecta. La motivació del treball va ser aportar el tema a les aules d'infantil i tractar-lo de manera que sigui més fàcil conviure envers les diferències respectant-les i avançant respecte a valor com la tolerància fent possible una mirada crítica, de manera que es pugui potenciar així una educació apartada del sexisme. Es pot confirmar que ha estat possible crear una proposta, un taller que concentra diferents activitats plantejades, per introduir a les aules conceptes nous i observant les conductes i les respostes dels infants del grup. Una de les que podria considerar-se una dificultat del treball, pel fet que la proposta ha estat realitzada en un sol centre escolar, i, per tant, es focalitza en els infants del centre en qüestió del qual es parlarà seguidament, però fent finalment una petita comparativa entre cursos. Per tancar les conclusions del plantejament de manera general, cal destacar les preguntes d'investigació que es van plantejar per desglossar la hipòtesi i si s'han pogut validar o no. A través d'aquestes, la investigació va fer un salt i tant les dades teòriques com la proposta innovadora van ser de gran ajuda per a definir una sèrie de resultats que afavoria a poder validar les preguntes plantejades i plantejar altres camins d'investigació. Cal comentar que és difícil acabar d'arrel amb certs pensaments i actituds que a vegades es donen de manera indirecta en la societat, però està bé introduir temes que poden arribar a ser tabú a l'aula. L'objectiu de l'escola sempre és educar i contribuir en el creixement dels infants de manera òptima. En conclusió, el que es pot extreure d'aquest treball és la percepció d'obrir la ment i comprendre que un canvi no es fa d'un dia a l'altre, sinó que comporta un llarg procés de treball reflexiu i crític en els infants des de la primera base educativa, és a dir, des del primer nivell escolar, infantil. Tal com s'observa en les diferents transcripcions que reflecteixen les respostes donades dels infants en el taller i en l'esforç i la dinàmica de l'adult, fent reflexionar als nens i nenes en tot moment, es planteja que hi pugui haver un canvi en la perspectiva dels més petits, però no per fer una activitat un dia concret es canviarà la visió de tot el grup classe, sinó que ha de ser un procés on es pugui avançar pas a pas, sense pressa.

Pel que fa al marc conceptual i als antecedents teòrics de la investigació es pot concloure de forma general destacant que a partir del tema seleccionat i reflexionant sobre els punts necessaris a tractar es pot trobar molta informació i per tant, es pot validar que s'han fet

diversos estudis dels estereotips de gènere i l'evolució del gènere. Tot i això era previst trobar articles sobre el grau d'aparició d'estereotips segmentant per temàtiques, però no va ser així i el taller va ser un punt de partida per poder donar resposta a una de les qüestions del treball. Aquest capítol es veu estès a partir de la seva aplicació, és a dir, un cop es parli del disseny del taller i del recull de resultats un cop es treballi la proposta i la sèrie d'activitats que aquesta comporta.

Fent referència als objectius generals marcats en la investigació, els quals van ser potenciar l'educació basada en la igualtat i comparar la informació contrastada amb la realitat es pot arribar a concloure que s'ha tingut molta cura per arribar a assolir-los i que mitjançant el projecte s'ha intentat contribuir amb una educació no sexista perquè les noves generacions creixin amb un sentiment de respecte i tolerància òptim fent així possible la coeducació a l'aula. Això ha estat d'aquesta manera perquè s'ha tingut en compte tota aquella informació recopilada en l'apartat de coeducació, on s'especifica que cal seguir una educació basada en la igualtat a partir de pràctiques docents inclusives en tot moment per ajudar al fet que els infants creixin en un entorn òptim. A més, s'ha pogut aplicar i analitzar la informació seleccionada de forma general al marc conceptual del treball i fer una lectura analítica dels resultats obtinguts a la intervenció dissenyada pels infants. De la mateixa manera, s'ha pogut concloure quins estereotips són més visibles a l'aula i quins no des d'un punt de partida en el taller, ítem directament relacionat amb una de les qüestions plantejades en la investigació.

Seguint amb la metodologia del treball, es considera un aspecte que cal recordar el tipus d'indagació que es fa, és a dir, l'aplicada. Detall que s'ha seguit al peu de la lletra, ja que de la informació antecedent de la investigació hi ha hagut una exitosa aplicació directa a l'aula d'infantil amb la finalitat de conscienciar als infants i analitzar el seu comportament davant de certes situacions on es provoquen estereotips de gènere. No hi ha hagut dificultat en fer possible la intervenció en un centre, ja que s'ha comptat amb la participació fonamental de l'escola municipal Salvador Llobet, situada a Granollers, al Vallès Oriental i al grup internivell del pràcticum, detall favorable, ja que dins del mateix grup hi ha la meitat d'infants de P4 i l'altra de P5. Finalment, s'hi va sumar un grup de P3 del centre que va ser un aspecte molt positiu per comparar resultats entre un curs i l'altre. Un altre matís que cal comentar és el tipus de metodologia que es presenta al treball, la qualitativa, aquella que dóna valor a l'observació i que realitza una interpretació basada en conceptes com la cultura, aspecte clau que s'esmentarà al parlar de les conclusions finals dels resultats. Aquest ítem s'ha complert a partir de la proposta educativa del taller on s'han produït dades descriptives que afavoreixen a conèixer resultats més específics. A partir de notes de camp que han facilitat extreure suficient informació i amb dues rúbriques, una del taller global i una altra per cada una de les activitats. És un aspecte que va dificultar en un principi perquè es buscava fer-ho

a partir de graelles basades en estudis anteriors formals. Pel que fa a la modalitat de la investigació, innovació i transferència de coneixement, es pot concloure amb el disseny del projecte d'intervenció en un context educatiu particular, en aquest cas el taller de creació per introduir els estereotips de gènere al centre específic on hi ha una gran diversitat cultural en les famílies i el seu context socioeconòmic és mitjà-baix, del qual es parlarà a continuació. Quan es diu un context particular comporta que com és molt difícil tractar aquest tema de manera global i total, ja que cada escola és un món i cada grup d'infants és diferent en tots els sentits, s'ha focalitzat de manera individual en aquesta escola per treballar de manera base aquests estereotips que es donen a tot arreu i intentar fer un canvi en el pensament i en la perspectiva dels alumnes. Per últim, es pot concloure amb les tècniques de recollida de dades utilitzades al llarg del taller, que han estat molt adients per obtenir informació òptima i tancar el procés fent una lectura analítica de les conductes i la realitat del grup classe envers el tema del treball.

Quant al disseny del taller es pot concloure aquest apartat comentant la sèrie de dificultats que es van donar a l'hora de crear les diferents activitats. S'havia de dividir per àrees tenint en compte la informació contrastada en el marc conceptual de la investigació. És a dir, creant una proposta d'activitat per cada subtema, fent possible englobar tot allò que era necessari treballar i introduir a l'aula amb els infants. Per tant, es van dissenyar 5 activitats procurant tocar tots els punts importants: els contes, les joguines, els mitjans de comunicació i els referents dels infants i per últim diferents patrons. Va ser difícil crear algunes de les activitats i es va donar moltes voltes a quantes tasques eren necessàries comptant que la seva duració no havia de sobrepassar perquè al ser nens i nenes de 3, 4 o 5 anys pot haver dificultat al mantenir la curiositat de l'infant i la seva atenció en les activitats més llargues. Es va intentar que el grau d'aplicació dels antecedents teòrics del taller fos elevat, tant en el disseny, la creació pròpia i la divisió de propostes, és a dir, en els temes a tractar en el taller intentant englobar tota la informació contrastada i deixant fora la mínima possible. De la mateixa manera va ser en la intervenció directa, on es va fer èmfasi en conceptes nous pels infants, el gènere, aspecte que s'esmentarà pròximament en el capítol en qüestió. Per últim, fent referència a la creació del material també va haver-hi alguna dificultat ja que en una activitat en concret, la de creació i representació d'un personatge, va resultar complicat trobar recursos adients per dur a terme la tasca. Detall que va fer que hi hagués un canvi, es va cercar una app com a eina per realitzar l'activitat directament, qüestió que va motivar als infants de l'aula i va acabar sent beneficiós per observar resultats clars envers el tema de referents, patrons i personatges ficticis. Es van poder fer fotografies d'exemples de les creacions dels infants que es poden trobar als annexos del treball.

Per acabar de concloure de manera general el treball s'ha de destacar un dels últims capítols, els resultats obtinguts després de realitzar el taller. Es va realitzar el taller amb la

finalitat de complir els objectius generals de la investigació i per aproximar als infants a les segmentacions notables de la societat envers el gènere masculí i el femení: en les joguines, en els patrons de vestir i els colors, en recursos educatius com el conte i les cançons, en els seus principals referents via mitjans de comunicació, etc. Un cop aplicada la teoria contrastada anteriorment s'introdueixen a partir de les propostes d'activitats nous conceptes de manera senzilla perquè els infants puguin entendre i conèixer el tema del qual es tracta: el terme del gènere o dels estereotips. Els resultats obtinguts a partir del taller, és a dir, les respostes i comportaments que despertaven en els nens i nenes allò que es va proposar van fer possible interpretar la informació i comparar-la amb les dades obtingudes a través dels antecedents teòrics del treball: els grups d'estereotips que es troben presents a l'aula, el significat de gènere i la introducció a la coeducació, una educació basada en la igualtat. Tot i això, es va presentar un matís no previst que és important destacar: la cultura. Aquest indicador dona peu a crear nous camins a tenir en compte en una futura investigació que vulgui apropar-se a una educació inclusiva, fent possible una integració total, formant part i coneixent el seu origen i respectant la cultura de cada infant del grup classe. Serà un element important per atendre la diversitat en l'educació. Fent referència a la primera pregunta que es proposa en la investigació, un dels elements fonamentals per poder donar resposta són els antecedents teòrics, que es veu reflectit a l'aula, tant en moments quotidians com a l'hora de realitzar el taller, ja que la proposta dona peu a possibles actituds i conductes estereotipades. Relacionant aquesta qüestió amb la segona i última, a través de l'observació qualitativa es proporciona informació rellevant que ajuda a respondre quins estereotips són els més evidents a l'aula, i, per tant, quins són els que apareixen amb un grau poc elevat. En primer lloc, la temàtica on s'han donat més respostes o conductes segmentàries va ser entorn dels referents dels infants, és a dir, als personatges que ells mateixos estereotipen (les princeses, les sirenes, els superherois, els cavallers...). Aquesta conclusió s'ha obtingut a partir de dues activitats on es fa una visió global de la temàtica: l'activitat del conte i la de representar el seu propi personatge. Aquest àmbit arrossega als infants a estereotipar de la mateixa manera diferents patrons com són les peces de vestir (els vestits o les faldilles) i color d'aquestes. En canvi, no són tan segmentaris quan es tracta d'un color en general, és a dir, quan a l'experiment de colors han de seleccionar de manera lliure un color i els relacionen amb alguna cosa del seu voltant proper. Aquesta conclusió s'ha obtingut a través de la primera activitat, la tasca del conte i la reflexió posterior. També, és sorprenent el resultat de les activitats relacionades amb les joguines, ja que es tenia previst una segmentació més notable a la que ha estat observada finalment. Per últim, és necessari destacar el canvi d'un curs a l'altre, és a dir, a P3 no són conscients de tots aquests estereotips i, per tant, possibles segmentacions envers el gènere. En canvi, a P4 i P5 comencen a haver actituds, comportaments i respostes estereotipades.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Alomar, B. (2016). El món de les emocions, a partir del contes, a l'etapa de l'Educació Infantil: Expressió i autocontrol. Recuperat de https://dspace.uib.es/xmlui/bitstream/handle/11201/2888/Alomar_Bennassar_Barbara_Maria.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Álvarez, N., Carrera, M.V., Fernández, X. (2017). ¿Juego de niñas y juego de niños? La influencia de los estereotipos de género en la elección de los juguetes. *Revista de estudios de investigación en psicología y educación*. (5). pp. 1-4. Recuperat de <https://revistas.udc.es/index.php/reipe/article/download/reipe.2017.0.05.2830/pdf/>
- Esteve, M. (2017). Generalitat de Catalunya. *Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu*. Recuperat de [presentacio DECRET ADULTS 2 \(gencat.cat\)](http://presentacio.DECRET_ADULTS_2.gencat.cat)
- García, A. (2016). De la historia de las mujeres a la historia del género. Universitat autònoma de Mèxic. Recuperat de [Vista de De la historia de las mujeres a la historia del género \(uaemex.mx\)](http://Vista%20de%20De%20la%20historia%20de%20las%20mujeres%20a%20la%20historia%20del%20g%C3%A9nero.uaemex.mx)
- Institut d'Estudis Catalans. (2021). Diccionari de la llengua catalana de l'institut d'Estudis Catalans. *Definició de rol*. Recuperat de <https://dlc.iec.cat/Results?DecEntradaText=Rol&AllInfoMorf=False&OperEntrada=0&OperDef=0&OperEx=0&OperSubEntrada=0&OperAreaTematica=0&InfoMorfType=0&OperCatGram=False&AccentSen=False&CurrentPage=0&refineSearch=0&Actualitzacions=False#>
- Institut XXV Olimpíada. (2017). Treball de Recerca. Matèria de batxillerat. Recuperat de [PROGRAMACIÓ DE A MATÈRIA TR \(institutxxvolimpiada.cat\)](http://PROGRAMACI%C3%93%20DE%20A%20MAT%C3%A8RIA%20TR.institutxxvolimpiada.cat)
- Lahoz, L. (2019). *Análisis de los estereotipos de género en Educación Física: una propuesta educativa*. (Treball final de grau). Universitat Saragossa. Recuperat de [290002332.pdf \(core.ac.uk\)](http://290002332.pdf.core.ac.uk)
- Lamas, M. (2006). Del 68 a hoy: la movilización política de las mujeres. *Revista Mexicana de Ciencias Políticas y Sociales*. Recuperat de [Del 68 a hoy: la movilización política de las mujeres | Lamas | Revista Mexicana de Ciencias Políticas y Sociales \(unam.mx\)](http://Del%2068%20a%20hoy%3A%20la%20movilizaci%C3%B3n%20pol%C3%ADtica%20de%20las%20mujeres%20%7C%20Lamas%20%7C%20Revista%20Mexicana%20de%20Ciencias%20Pol%C3%ADticas%20y%20Sociales.unam.mx)
- Lozano, M. (2018). *Los roles de género en la etapa de la educación infantil: Educar para la igualdad*. (Treball fi de grau). Universitat Jaume I, Castelló. Recuperat de [TFG 2018 LozanoTordillo Marta.pdf \(uji.es\)](http://TFG_2018_LozanoTordillo_Marta.pdf.uji.es)
- Marañón, I. (2018). *Educar en feminismo*. Barcelona, España, Plataforma Editorial.
- Martínez, M^a, Vélez, M. (2009). Actitud en niños y adultos sobre los estereotipos de género en juguetes infantiles. *Revista Ciencia ergo sum*. 16(2), pp. 137-144.

Recuperado de [Redalyc.Actitud en niños y adultos sobre los estereotipos de género en juguetes infantiles](#)

- Martínez, M., Vélez, M. (2009). Actitud en niños y adultos sobre los estereotipos de género en juguetes infantiles. *Ciencias humanas y la conducta*. 16(2). pp. 137-144. Recuperat de <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/5035114.pdf>
- Peña, A. (2019). *Una mirada sobre el género en las aulas escolares montevideanas*. (Treball fi de grau). Universitat de la República, Uruguay. Recuperat de [tfg_alvaro_pena.pdf \(psico.edu.uy\)](#)
- Pina, A. (2017). *Roles y estereotipos de género en los cuentos infantiles*. (Treball fi de grau). Universitat de Zaragoza, Zaragoza. Recuperat de [TAZ-TFG-2017-324.pdf \(unizar.es\)](#)
- Plaza, M. (2021). *Violencia doméstica i delinqüència contra les dones: Cultura patriarcal*. [Apunts acadèmics]. Campus Virtual UAB.
- Reig, R., Mancinas, R. (2010). Dibujos animados: Estereotipos de género. *Revista Latinoamericana de Comunicación Chasqui*, (111). pp. 79-83. Recuperat de [RFLACSO-CH111-16-Reig.pdf \(us.es\)](#)
- Rey, T. (2016). *Los estereotipos de género en el alumnado de educación Infantil*. (Treball fi de grau). Universitat de Valladolid, Valladolid. Recuperat de [TFG-G1963.pdf \(uva.es\)](#)
- Safranoff, A. (2017). Violencia psicológica hacia la mujer: ¿cuáles son los factores que aumentan el riesgo de que exista esta forma de maltrato en la pareja?. *Salud Colectiva*. 13(4), pp.611-632. Recuperat de <https://www.scielosp.org/pdf/scol/2017.v13n4/611-632/es>
- Salazar, C. (2019). *Los estereotipos de género en las aulas de educación infantil*. (Treball fi de grau). Universitat de La Laguna, Tenerife. Recuperado de [Los estereotipos de genero en las aulas de Educacion Infantil..pdf \(ull.es\)](#)
- Sánchez, M. (2016). Eva expulsada del paraíso: Algunas reflexiones sobre la exclusión de la mujer en la construcción del orden patriarcal. *Punto Cero*. (32), pp. 21-35. Recuperat de <http://www.scielo.org.bo/pdf/rpc/v21n32/v21n32a02.pdf>

ANNEXOS

Annex 0:

Els contes infantils

Una de les eines que més es fa servir a casa i a les escoles en els primers anys de vida de l'infant són els contes. És un recurs molt enriquidor, ja que amb ell es poden treballar moltes àrees, en aquest cas es donarà prioritat a fomentar la reflexió i a desenvolupar actituds.

El conte es considera “una eina que permet construir valors morals de manera inconscient moltes vegades, ja que sovint els contes treballats a l'aula contenen missatges educatius que són positius esmentar amb els alumnes.”²⁴

Tot i ser un relat imaginari, els infants ho veuen real i volen formar part d'allò, és a dir, els hi agradaria que el que passa al conte i els hi passés en ells i elles. A més, amb el conte es representen de manera clara els rols de cada personatge de la història.

Des de fa molts anys la literatura infantil tradicional ha estat plena d'estereotips de gènere molt marcats en els protagonistes de la història. Els contes clàssics que es poden trobar com per exemple la Blancaneus tenen uns valors molt sexistes on la dona està tancada fent les tasques domèstiques que li pertoquen per ser dona i ha de ser alliberada amb l'ajuda de l'home valent que la salva.

Es presentarà una taula basada en un treball²⁵ amb les característiques dels personatges dels contes clàssics on els estereotips marcats han estat imposats per la societat i la cultura patriarcal.

PERSONATGES MASCULINS	PERSONATGES FEMENINS
<p>Característiques psicològiques: Protagonista</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valentia • Seguretat • Dominant • Aventura • LLibertat • Intel·ligència <p>Fins i tot els personatges malvats obtenen prestigi i poder.</p>	<p>Característiques psicològiques: Protagonista</p> <ul style="list-style-type: none"> • Submissió • Ingenuïtat • Docilitat • Laboriositat • Dependència <p>Antagonista o malvat: crueltat, enveja, egoisme i mesquinesa.</p>
<p>Característiques físiques:</p> <ul style="list-style-type: none"> • No es dona molta importància al físic, ja que no és un element important moltes vegades.	<p>Característiques físiques:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Es dona molta importància i és un requisit per la noia protagonista bona. Si pel contrari el personatge de la noia és dolent es dona

²⁴ Segons Alomar (2016).

²⁵ Basat en el treball de Pina (2017).

	importància a la lletjor.
Objectes que tendeixen a utilitzar: <ul style="list-style-type: none"> • Armes. • Escuts. • Objectes quotidians. • Capes. • Elements màgics i poderosos. 	Objectes que tendeixen a utilitzar: <ul style="list-style-type: none"> • Objectes de bellesa: raspalls, joies... • Objectes relacionats amb les tasques domèstiques: escombra, fil i agulla...

Tot i haver observat la taula anterior i poder tenir encara presents aquests contes els quals estem ancorats a les seves versions directament relacionades a l'amor romàntic i els seus mites, caldria esmentar que la literatura infantil ha evolucionat força i es poden trobar molts contes avui dia on hi ha un fort trencament a aquests estereotips i rols de gènere.

Joguines infantils

El joc és un element fonamental en la primera infància dels infants. És una realitat que els nens i les nenes aprenen jugant, però moltes vegades aquests jocs o joguines venen presentades amb un estereotip de gènere elevat. Això és d'aquesta manera perquè la societat, tal com ja s'ha esmentat al treball, assigna i separa al gènere masculí del femení. Fent referència als primers plantejaments envers el joc es troba la perspectiva on es planteja que entre els 4 i els 5 anys de vida els infants es preparen i representen futurs rols socials a través de les joguines, les disfresses i el joc²⁶.

Segons els gustos i les preferències els nens i les nenes es dividiran en diferents grups quan juguen. A la primera infància, les criatures tendeixen a realitzar un joc que és considerat socialment adequat al seu gènere²⁷, com ara el futbol o els cotxes en el cas dels nens. Això també passa en el cas de les nenes amb jocs que potencien els estereotips que engloben a la dona: cuinar, netejar, comprar o cuidar els nadons.

En conclusió, el joc i les joguines són rellevants per la formació de la identitat de gènere²⁸. Per aquest motiu és important canviar la visió i ser conscients de quines joguines vol fer veure la publicitat que són per nens i quines per nenes.

Fent així que les joguines siguin sexistes i amb un grau elevat d'estereotips i rols de gènere. A continuació s'observa com l'autora diferencia quines joguines volen adreçar al gènere femení i quines pel masculí:

²⁶ Segons Erikson (2004, citat per Álvarez, Carrera, Fernández 2017:2).

²⁷ Guardo (2012:35, citat per Carrera, Álvarez i Fernández 2009).

²⁸ Carrera (2015, citat per Carrera, Álvarez i Fernández 2009:2).

JOGUINES ADREÇADES PER NENS	JOGUINES ADREÇADES PER NENES
<ul style="list-style-type: none"> • Armes • Cotxes • Esports • Jocs bèlics • Disfresses: superherois 	<ul style="list-style-type: none"> • Nines • Cuinetes • Barbies • Sets de bellesa • Disfresses: princeses, fades o animadores

Continguts audiovisuals: dibuixos i referents

Un dels elements que més influeixen en els infants són els personatges quotidians que observen dia a dia. Aquests personatges, directament lligats amb els mitjans de comunicació, són els protagonistes de les sèries de dibuixos animats que segueixen a la televisió, mitjà de comunicació més utilitzat per ells.

Aquests personatges, creats per divertir i entretenir als més petits, generen una gran atenció en ells. A vegades, arriben a tenir tanta admiració pels personatges que acaben sent els seus referents.

Tot i això, cal tenir una perspectiva crítica sobre aquests dibuixos, ja que existeixen demostracions científiques que tracten el tema dels mitjans de comunicació i com aquests conviden i fomenten els estereotips de gènere i les indústries culturals no fan res per evitar-ho i canviar la situació²⁹. Els mitjans de comunicació no contribueixen amb la igualtat de gènere, sinó que generen una imatge de la dona amb un grau elevat de contingut sexista, fet que perjudicarà que l'audiència tingui una visió òptima sobre certes idees.

Pel que fa a l'estereotip que més destaca a la televisió i a les sèries de dibuixos on s'observa la vida quotidiana dels personatges és "l'estereotip de tret definitori"³⁰, que suposa que la dona té el seu lloc social predeterminat pel fet de ser dona.

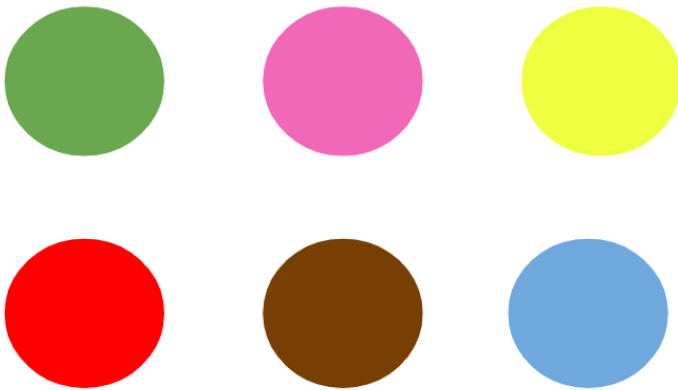
Altres estereotips més específics basats en la imatge de la dona en els mitjans de comunicació, en aquest cas els dibuixos animats, són els següents:

- Rols de la dona i l'home.
- Característiques psicofísiques: el conjunt de qualitats, tant físiques com psicològiques que engloben la persona i determinen el gènere per les seves accions i la seva forma de ser.
- Cos de les dones: la importància de l'aspecte de la dona mostrant el prototip de bellesa femení normalitzat, és a dir, joves, primes, maquillades i de classe mitjana o alta.
- Territoris socials: món públic pels homes i privat per les dones.

²⁹ Segons Reig i Mancinas (2010:79).

³⁰ Loscertales (2007:79, citat per Reig i Mancinas, 2010:80).

Annex 1:

Annex 2:

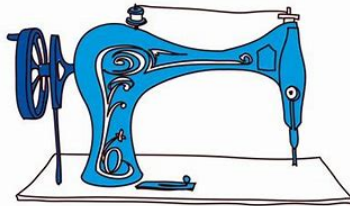

Annex 3:

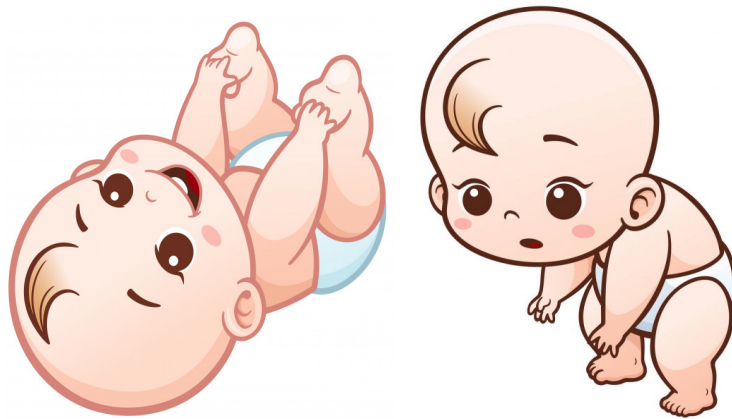

Annex 4:

Annex 5:

RÚBRICA PER AVALUAR EL TALLER COM A EINA REFLEXIVA					
1= molt poc 2= a vegades 3= intermedi 4= bastant 5= molt					
	1	2	3	4	5
Ha estat possible promoure l'anàlisi crític de l'alumnat?				X	
Ha estat possible transmetre aquests estereotips de gènere a l'aula?			X		
S'han produït actituds positives dels alumnes envers els altres fomentant el respecte i la tolerància?				X	
Els alumnes han estat capaços de comprendre els estereotips que existeixen en relació a ser nen o nena?			X		
Els alumnes han estat capaços d'expressar-se lliurement tenint sempre en compte les seves emocions?				X	
S'han generat conflictes envers comentaris o reaccions contràries en tema estereotips?	X				

Annex 6:

RÚBRICA PER AVALUAR ACTIVITATS: EXPERIMENT COLORS					
1= molt poc 2= a vegades 3= intermedi 4= bastant 5= molt					
	1	2	3	4	5
Es respecten les opinions dels companys encara que no les comparteixi?				X	
Es destaquen elements que tenen a veure o comporten estereotips de gènere?		X			
Hi ha reaccions o comentaris estereotipats envers l'activitat o activitats?		X			
S'introdueixen conceptes nous i reflexiona a partir del treball fet?			X		
El grau d'idees estereotipades en l'àmbit de l'activitat és destacable?		X			
La realitat de l'activitat és similar de manera significativa amb la informació contrastada?			X		

RÚBRICA PER AVALUAR ACTIVITATS: CONTE KEVIN					
1= molt poc 2= a vegades 3= intermedi 4= bastant 5= molt					
	1	2	3	4	5
Es respecten les opinions dels companys encara que no les comparteixi?	X				
Es destaquen elements que tenen a veure o comporten estereotips de gènere?					X
Hi ha reaccions o comentaris estereotipats envers l'activitat o activitats?				X	
S'introdueixen conceptes nous i reflexiona a partir del treball fet?				X	
El grau d'idees estereotipades en l'àmbit de l'activitat és destacable?					X
La realitat de l'activitat és similar de manera significativa amb la informació contrastada?					X

RÚBRICA PER AVALUAR ACTIVITATS: SOM ESCRIPTORS!					
1= molt poc 2= a vegades 3= intermedi 4= bastant 5= molt					
	1	2	3	4	5
Es respecten les opinions dels companys encara que no les comparteixi?				X	
Es destaquen elements que tenen a veure o comporten estereotips de gènere?			X		
Hi ha reaccions o comentaris estereotipats envers l'activitat o activitats?			X		
S'introdueixen conceptes nous i reflexiona a partir del treball fet?		X			
El grau d'idees estereotipades en l'àmbit de l'activitat és destacable?		X			
La realitat de l'activitat és similar de manera significativa amb la informació contrastada?		X			

RÚBRICA PER AVALUAR ACTIVITATS: AMB QUÈ JUGA?					
1= molt poc 2= a vegades 3= intermedi 4= bastant 5= molt					
	1	2	3	4	5
Es respecten les opinions dels companys encara que no les comparteixi?				X	
Es destaquen elements que tenen a veure o comporten estereotips de gènere?			X		
Hi ha reaccions o comentaris estereotipats envers l'activitat o activitats?			X		
S'introdueixen conceptes nous i reflexiona a partir del treball fet?			X		
El grau d'idees estereotipades en l'àmbit de l'activitat és destacable?			X		
La realitat de l'activitat és similar de manera significativa amb la informació contrastada?			X		

RÚBRICA PER AVALUAR ACTIVITATS: CREEM UN PERSONATGE					
1= molt poc 2= a vegades 3= intermedi 4= bastant 5= molt					
	1	2	3	4	5
Es respecten les opinions dels companys encara que no les comparteixi?				X	
Es destaquen elements que tenen a veure o comporten estereotips de gènere?					X
Hi ha reaccions o comentaris estereotipats envers l'activitat o activitats?			X		
S'introdueixen conceptes nous i reflexiona a partir del treball fet?		X			
El grau d'idees estereotipades en l'àmbit de l'activitat és destacable?				X	
La realitat de l'activitat és similar de manera significativa amb la informació contrastada?				X	

11: havia una vegada una màquina de cosir i una
espasa (Daniel) le ve agafar un cavaller i ve
aprende a cosir (Daniel)

- Hi havia una vegada una ballarina i
tenia aquest noi (Ari) i vivien al costell, ell
és el rei i ella la princesa (Ari)

- Luer: tenien un pollito y se casó con una
abuela.

↳ Brayer: no puede pasar

- Irene: El bolso estava trencat i l'arregle
el cavaller perq sap cosir. Le costava
de menjar x el pollito i la iaia xq s'hi
feligos.

Història 2)

Al teatre:

- cerdol: Daniela
- Here: nene marinera
- Ekalitz: ninja
- Quim: corona
- Abraham: oballer
- Gina: nene - doctora
- Achref: eines
- Faris: escut
- Yahya: espasa

- El carvol fa servir l'escut i la corona per la doctora (l'here)

Ismael (Ninja)
 Ahmet (arregla cases)
 - Cavaller te'l cura d'en

- Daniela hi fa una vegada una marinera i se casa con el ninja

- I st pidi es case amb un cerdol (Quim)

- Le doctora coge una espasa i se monta en el cerdol i es fa un pès amb el

(Ahmet)
 i Ismael

Act 3: conte creat

Arens de saber que han de fer l'activitat
mirant plantilles a la pissarra

- Ahmed: y el escudo y espada y corona
Veient l'escenari: - castell → st Jordi

Ballerina - Superheroïna

Ari: Cristall - d q se casc con Ana.

Vahye: la madre de la princesa.

Accessorios

Gina: zapatos de tacón rosas → de bailarina.

~~es~~ Lana: lo q hacen los abuelos
Ahmed →

es: castell

- castell

pollito: es muy mono (Ari)

Vahye: cabellero

Irene: ninja

Ari: bailarina

Ale:

Ahmed: no pueden
estar en un castillo
una bailarina

Maquina de cosir: Daniel
Le gusta

espasa: Ahmed
pape Isma

Cistella de menjar → tabelle
Brayen

Gina: bolso.

Act 2 Princess Kevin

- Una princesa? → ha de ser una nena.
- Es un nen → riure

↓
(chica) x portar vestit → parece una chica

Ahmed: los chicos no se ponen vestido, otras cosas

Abraham: Pope de chica

Ahmed: chicos camiseta coches o de spiderman.

- Por qué?

→ porq parece una chica

- En el vestido no pone género

Ahmed: solo de rey

Yahye: yno quiero ser una princesa.

Explica q es maquillen → riven

Ahmed: con la corona está guapo.

↓
tengo trajes de spiderman
voies cavaliers, spiderman
A la Irene le gusta disfrazarse de spiderman.

No puede haber princesa sin caballero, beso → mayores.

Porqué no quieren darle la mano? porq va de chica : Isma

Tacones? Riure

- De sirena? otra vez?

superheroes:

spiderman?

→ hens

→ 1 nen
→ yahye → lo hacen los chicos.

primers. majoria de nenes
 No tenim roba rosa → Lucr → no menys
 no somos chicas → Yahyia → no rose

no le gusta rose
 no le gusta chicas y chicas
 Ahmed Faris

Act 1

	1	2	3	4
Respecta les opinions dels companys encara que no les comparteixi?			X	
Destaca elements que tenen a veure o comporten estereotips de gènere?		X		
Mostra una actitud crítica i reflexiva a l'hora de fer l'anàlisi de l'activitat?				
Hi ha reaccions o comentaris estereotipats envers l'activitat o activitats?		X		
Conex conceptes nous i reflexiona a partir del treball fet?			X	

Act 1: Color

Majoria nenes rose
 cap nen rose (verd, groc, blau)
 • Gine → Rose
 → Aurora
 • Quim → Blau → patrulla canina
 • Ekartz: blau → Chase (patrulla canina)
 • Ahmed: superhero a blau (patrulla canina)
 a tots polis les gusta → Abraham
 • Isma: marron (black panter) → alguns son negres (blau)
 • Cormentent: d'ors (rosa chicas una taule) → Llara: vermell → Llara zón
 • Irene: verde → gespa verde
 • Ari: rosa vestida princesses (d'ors vestits princesses)
 → Gino → solo de la Aurora
 • Faris: vermell: Pilots
 • Daniel: groc → a b centient

no le gusta rose
 no le gusta chicas y chicas
 Ahmed Faris

Act 4. Joguines

Per taules

Pau: cotxe, dinosaure, caballito, elefante, avió
 dino, ploy, tren, pistola, avió
 Paule: nina, elefante, bebe, pistola d
 bebe, caballito, blocs, gos, osito,
 perrito, cuina.

- La majoria tenen clar el q si, però en ocasions diuen les joguines que els hi agradaven a ells mateixos.

Unitat 5 (tablets).

- Ahmed: rey, àguila - Gina: princesa.
- Brayan: chica - Irene: un demonio
- Ismael: oso, tigre 2 - Faris: minecraft
- Daniela: princesa
- Quim: Ana

Majoria nois → personatges masculins - 2

Majoria noies → " femenins - 1

- Ariadna: una chica / una barbarina
- Elsc
- Herc: princesa / caballito
- Ekaitz: cavaller
- Lvar: " / poli
- Xhyc: s'ta clou.

Annex 8:

